

Jaarverslag van de Commissie van Toezicht van Brugge 2019

Voor de ordening van dit Jaarverslag is gebruik gemaakt van de door de CTRG voorgestelde structurering.

Waar in dit Jaarverslag sprake is van 'gedetineerden' worden daar ook de geïnterneerden onder begrepen.

0 Bij wijze van inleiding

De Commissie van Toezicht Brugge moest bij de afwerking van dit Jaarverslag met verslagenheid kennis nemen van het overlijden van haar lid Norbert Verleyen. Dokter Verleyen was als arts verbonden aan zowel de oude als de nieuwe Commissie. Hij heeft zich maximaal ingezet bij de medische kwesties en klachten die de Commissie voorgelegd werden, en de commissieleden bewaren de allerbeste herinneringen aan hun warme en hartelijke collega.

De Brugse Commissie van Toezicht draagt dit Jaarverslag dankbaar op aan de herinnering van dr. Norbert Verleyen.

1 De Commissie van Toezicht

1.1 Samenstelling

- 1.1.1 Commissie van Toezicht tot 31/8/2019 (hieronder de 'oude Commissie'):
- Jozef (Tjeef) Boute, voorzitter
 - Francis Decoster, ondervoorzitter
 - Piet Baes
 - Dominique Cauwe
 - Hans De Vliegheer
 - Lucia Dreser
 - Didier Finet
 - Daphné Florequin
 - Kaat Lewyllie
 - Anne Van Iseghem
 - Bea Verlé
 - Norbert Verleyen
 - secretaris: Lodewijk Langelet

1.1.2 Commissie van Toezicht vanaf 1/9/2019 (hieronder de 'nieuwe Commissie'):

Francis Decoster, voorzitter
Didier Finet, ondervoorzitter
Piet Baes
Dominique Bekemans
Marc Berkens
Kasper Blomme
Frank Bossant
Hans De Vliegheer
Maxim De Wachter
Kaat Lewyllie
Catherine Ruys
Martine Valcke
Lowiese Vanassche
Marlyse Vandevelde
Anne Van Iseghem
Bea Verlé
Norbert Verleyen
secretaris: Annemie Vancompernelle

Wanneer hieronder sprake is van "de Commissie" wordt daarbij verwezen naar zowel de oude als de nieuwe Commissie.

1.1.3 De CTRG besliste dat de nieuwe Commissie zou bestaan uit 18 leden en zij duidde ook 18 leden aan. Eén van de nieuwe leden moest om beroepsredenen reeds van bij start aan zijn lidmaatschap verzaken. De CTRG besliste niet onmiddellijk tot zijn vervanging over te gaan, zodat de nieuwe Commissie uit 17 leden bestond. Hiervan waren 8 leden ook lid van de vorige Commissie, terwijl 9 leden nieuw waren.

1.1.4 De oude Commissie was bevoegd voor de gevangenissen van zowel Brugge als Ruiselede. Bij het in werking treden van de nieuwe regelgeving inzake het toezicht op de gevangenissen heeft de CTRG er, zoals trouwens voorgesteld door de oude Brugse Commissie, voor geopteerd om in elk van beide gevangenissen een afzonderlijke Commissie van Toezicht in te stellen.

1.2 Functioneren

1.2.1 De Commissie van Toezicht **vergadert maandelijks**, ook tijdens de zomer- en andere vakanties.

1.2.2 Zowel de oude als de nieuwe Commissie heeft ernaar gestreefd dat alle bezoeken van de maandcommissarissen aan de instelling en hun contacten met gedetineerden telkens gezamenlijk door **twee maandcommissarissen** gebeuren. Daartoe hanteerden beide een beurtrol waarbij te allen tijde twee maandcommissarissen aangesteld zijn.

Beide Commissies streefden daarbij naar maximale continuïteit door overlappende maandcommissariaten. Bij de oude Commissie gebeurde dit door de ene maandcommissaris te laten starten op de 1ste van de maand en de andere maandcommissaris op de 15de dag van de maand, allebei voor één maand.

Bij de nieuwe Commissie gebeurde dit door de ene maandcommissaris te laten starten begin week 1 en de andere maandcommissaris begin week 2, allebei voor twee weken. De Commissie besliste tot deze halvering van de duur van het maandcommissariaat als gevolg van de uitbreiding van de Commissie met zes leden. Ze beoogde ermee de tussentijd tussen twee opeenvolgende commissariaten voldoende kort te houden, zodat elk Commissielid voldoende voeling blijft behouden met het gevangenisleven.

1.2.3 De Commissie, zowel de oude als de nieuwe, nodigt het **instellingshoofd** naar elke maandvergadering uit om een deel van de vergadering bij te wonen, om toelichting te geven bij de toestand en de problemen in de gevangenis en te antwoorden op vragen van de Commissieleden. Het instellingshoofd heeft op deze wijze maandelijks contact met de Commissie, en wanneer zij verhinderd is vaardigt zij een ander directielid af om een gedeelte van de maandvergadering bij te wonen. Los van deze maandvergaderingen waren er ook geregelde ad hoc contacten tussen de directie en de voorzitter of de maandcommissarissen.

1.2.4 De oude Commissie nodigde occasioneel ook **andere stakeholders** uit naar haar maandvergaderingen voor overleg, zo bijvoorbeeld de aalmoezeniers en moreel consulenten, de aan de instelling verbonden psychiaters, de PSD, het Justitieel Welzijnswerk... De nieuwe Commissie is hier nog niet aan toegeeraakt maar heeft wel dezelfde ambitie.

1.2.5 De aanwezigheid van drie gevangenis (langgestrafte mannen - kortgestrafte mannen & beklaagden - vrouwen) binnen één penitentiair centrum, de decentrale structuur van het gebouw en het grote aantal gedetineerden maakt de organisatie van zitdagen van de Commissie, zoals voorzien door de wet, zo goed als onmogelijk. Contactname van gedetineerden met de Commissie moet dus via schriftelijke weg verlopen, en de Commissie heeft daarom gekozen voor de plaatsing van **13 brievenbussen**, gespreid over de verschillende afdelingen en secties van het gevangeniscomplex. Alleen al het leegmaken van die brievenbussen vergt de nodige tijd van de maandcommissarissen...

1.2.6 Binnen elke gevangenis is er een **Overlegorgaan** waar overleg gepleegd wordt tussen de gedetineerden en de directie. De oude Commissie woonde occasioneel bijeenkomsten van het Overlegorgaan bij, de nieuwe Commissie besliste om deze in de mate van het mogelijke systematisch bij te wonen, weliswaar enkel in een luisterende rol en zonder zelf tussen te komen. Aangezien het PCB drie gevangenis telt, zijn er ook drie Overlegorganen. En elk Overlegorgaan vergadert telkens apart over drie verschillende soorten materies (onderwerpen voor de directie, kwesties in verband met het materiële beheer, en vragen die verband houden met het aanbod van de Vlaamse Gemeenschap in de gevangenis, zijnde vorming, ontspanning en sport). Al die vergaderingen bijwonen is dus best wel een hoge ambitie voor de Commissie.

1.2.7 De Commissie kon door ziekte van de betrokken arts gedurende een deel van het jaar geen beroep doen op de **arts die van de Commissie deel uitmaakt**. Dit bemoeilijkte fel de mogelijkheden van de Commissie om efficiënt op te treden bij klachten van medische aard. In een gevangenis met een Medisch Centrum dat instaat voor de opvang van alle in Vlaanderen te hospitaliseren gedetineerden is dit een ernstige handicap.

1.2.8 De Commissie vernam dat het **Internationale Comité van het Rode Kruis** begin 2019 een bezoek bracht aan het PCB. De Commissie vroeg om inzage van het naar aanleiding van dit bezoek opgestelde verslag, maar de inzage werd haar geweigerd. Zij vernam dat ook de CTRG geen toegang verleend wordt tot de verslagen van het ICRC, in uitvoering van een vertrouwelijk protocolakkoord dat het ICRC gesloten heeft met de minister. Dit protocol verleent het ICRC de bevoegdheid om personen die gedetineerd zijn omwille van terroristische activiteiten/banden te bezoeken om hun detentieomstandigheden te toetsen aan internationale standaarden.

De Commissie kan deze weigering van inzage niet aanvaarden, het gaat ten gronde in tegen het volledige inzagerecht dat zij krachtens de wetgeving inzake het toezicht op de gevangenis heeft. Elke verwijzing naar het vertrouwelijke karakter van dit soort verslagen is niet terzake, ook de leden van de Commissie van Toezicht zijn immers gebonden door hun beroepsbeheim.

1.2.9 De Commissie moet vaststellen dat niet alle gevangenis personeel steeds op de hoogte is van het statuut van de Commissie en haar leden, bijv. wat hun (in plaats en tijd) onbeperkte toegang tot alle lokalen in de gevangenis betreft.

1.2.10 De oude Commissie van Toezicht Brugge-Ruiselede heeft bij het beëindigen van haar werkzaamheden, in de zomer van 2019, een beknopt Memorandum opgesteld, met daarin, te. behoeve van de nieuwe Commissie, enkele blijvende aandachtspunten. Het luidt als volgt:

"Dit memorandum heeft de bedoeling de continuïteit van de huidige werking te stimuleren en de geest ervan te behouden. Zonder in de plaats te willen komen van het jaarverslag 2017-2018 en met respect voor de daar vermelde aanbevelingen, wil dit memorandum enkele supplementaire accenten meegeven. We hopen dat het jaarverslag 2017-2018 alsook onderstaande punten bruikbaar kunnen zijn voor onze opvolgers. (...)

Het is tot op vandaag steeds onze bedoeling geweest te bemiddelen tussen de gedetineerden/geïnterneerden enerzijds en de penitentiair beampten en directies anderzijds. Dit vanuit de permanente bezorgdheid de gedetineerden hun straf op een menswaardige manier te laten uitzitten en tegelijkertijd hierbij de veiligheid van het personeel te waarborgen.

We zijn ervan overtuigd dat een goed evenwicht tussen veiligheid en zorg voor alle partijen in het bijzonder en de werking in het algemeen ten goede zal komen.

Hierna verwoorden we graag drie focuspunten die blijvende aandacht van de Commissie van Toezicht zullen vergen:

- *ieder gedetineerde zou over de nodige **begeleiding** moeten kunnen beschikken om niet alleen zijn problemen ter sprake te brengen, maar waar ook gewerkt wordt aan toekomstperspectieven. Dit ongeacht de duur van de straf en met het oog op een re-integratie in de samenleving;*
- *ieder gedetineerde zou de garantie moeten hebben dat de **basisprincipes** beschreven in de basiswet ten aanzien van hem of haar worden gerespecteerd. Mocht dit niet het geval zijn dan moet een recht op verhaal mogelijk zijn.*
- *de **leefomstandigheden** in de gevangenis moeten van die aard zijn dat ze een menswaardig verblijf garanderen. Hiertoe is o.a. een goed onderhouden infrastructuur onontbeerlijk. De vraag kan gesteld worden of de huidige gebouwen niet veeleer een last zijn en of die wel beantwoorden aan de moderne visie op vrijheidsberoving en efficiëntie.*

Die focuspunten realiseren kan niet zonder:

- *een **volledig ingevuld personeelskader** (o.m. snelle vervanging van het afvloeiend personeel of personeel afwezig wegens ziekte of zwangerschap...) en met prioriteit het personeelskader belast met zorgfuncties (PSD, medische staf...);*
- *een **goed opgeleid** en permanent gevormd contingent van medewerkers. De taak van de beampten is immers zeer complex en vergt een scala aan (menselijke) vaardigheden die blijvend getraind moeten worden;*
- *een **goed en efficiënt werkende Regie der Gebouwen**;*
- *een ondersteunende **Centrale Toezichtsraad** die voor de nodige faciliteiten zorgt en werkt vanuit het subsidiariteitsprincipe."*

1.3 Behandeling van verzoeken van gedetineerde personen / Bemiddeling

1.3.1 De maandcommissarissen zijn minstens **wekelijks aanwezig** in de gevangenis. Wekelijks ledigen zij de 13 brievenbussen van de Commissie van Toezicht. Deze brievenbussen zijn veruit de voornaamste wijze om de klachten en vragen van gedetineerden te capteren. Daarnaast probeerde de Commissie sinds 2019 om in de mate van het mogelijke systematisch de vergaderingen van de Overlegorganen (één voor elk van de drie gevangenissen binnen het PCB) bij te wonen, aangezien ook deze een belangrijke bron van informatie zijn over wat bij de gedetineerden leeft.

1.3.2 Op verzoeken van gedetineerden om een **gesprek** met de Commissie te hebben wordt in de mate van het mogelijke ingegaan, tenzij (uitzonderlijk) de maandcommissarissen redenen zien om niet op deze vraag in te gaan. Elk gesprek wordt gevoerd met beide maandcommissarissen, die er ook een verslagje van maken en bezorgen aan de hele Commissie.

1.3.3 Tenzij een klacht of vraag afgerond kan worden met een gesprek met de betrokkene, wordt op elke klacht of vraag **schriftelijk geantwoord**. Stellen de maandcommissarissen

vast dat de klacht niet meteen beantwoord kan worden, dan sturen zij een ontvangstmelding, zodat de gedetineerde weet dat de Commissie bezig is met de behandeling van zijn vraag.

1.3.4 Alle klachten en vragen, alsook alle antwoorden en verslagen van gesprekken met gedetineerden worden door de maandcommissarissen **via mail bezorgd aan alle Commissieleden**, zodat alle leden steeds op de hoogte zijn van wat gaande is en van de wijze waarop hun collega's met de klachten omgaan, en daarop kunnen inspelen.

1.3.5 Waar nodig spreken of schrijven de maandcommissarissen naar aanleiding van vragen of klachten het instellingshoofd of andere verantwoordelijken binnen de gevangenis (hoofdverpleegster, contactpersoon van de Vlaamse overheid, Boekhouding, zaakvoerders,...) aan.

1.3.6 In de mate van het mogelijke wikkelen de maandcommissarissen de klachten autonoom af. Waar nodig leggen zij ze in de maandvergadering of via mail voor aan de voltallige Commissie.

1.4 De Commissie in cijfers

1.4.1 Aantal maandelijkse vergaderingen

Twaalf maandelijkse vergaderingen, in principe op de vierde dinsdag van de maand.

1.4.2 Aanwezigheid van de leden tijdens de maandelijkse vergaderingen

- Oude Commissie: gemiddeld namen 8 leden deel aan de maandvergadering.
- Nieuwe Commissie: gemiddeld namen 14 leden deel aan de maandvergadering.

1.4.3 Aantal bezoeken in de penitentiaire inrichting

Minstens wekelijks. Daarnaast ook deelname aan de Overlegorganen, contact met de directie,...

1.4.4 Aantal ingediende verzoeken van gedetineerde personen

In 2019 ontving de Commissie 255 klachten of vragen van gedetineerden.

Hierbij dient opgemerkt dat één klachtbrief vaak meerdere klachten en/of vragen bevat. Anderzijds kan een klacht ook een vervolgklacht zijn op een reeds eerder door de gedetineerde geformuleerde klacht.

1.4.5 Aantal bemiddelingen

Als 'bemiddeling' beschouwt de Commissie elke schriftelijke of mondelinge tussenkomst bij de directie, de zaakvoerder, de hoofdverpleegkundige, ... die het gevolg is van een klacht of vraag van een gedetineerde.

In 2019 bemiddelde de Commissie bij 149 klachten of vragen.

2 De gevangenis van Brugge

2.1 Werking

2.1.1 Het PCB (Penitentiair Complex Brugge) bestaat uit 3 afdelingen:

- Mannen 1 is de afdeling voor definitief veroordeelden met een straf van meer dan vijf jaar - capaciteit: 278 personen (incl. 4 naakte cellen);
- Mannen 2 is de afdeling voor verdachten, beklaagden, niet-definitief veroordeelden en veroordeelden met een straf van minder dan vijf jaar - capaciteit: 198 personen (incl. 1 naakte cel);
- Vrouwen is de gevangenis voor vrouwelijke gedetineerden en geïnterneerden - capaciteit: 116 personen (incl. 2 naakte cellen). Moeders kunnen hier hun kind bij zich houden tot de leeftijd van drie jaar.

De totale capaciteit bedraagt dus 592 personen.

Het penitentiair centrum omvat ook

- een medisch centrum met zowel kabinetten voor onderzoek en behandeling en een operatiezaal als een beddenhuis; voor meer complexe medische ingrepen werkt het PCB samen met het AZ Sint-Jan in Brugge.
- een drugsvrije afdeling (DVA);
- een afdeling Beperkte Detentie;
- en tot bijna eind 2019 ook een Afdeling Individuele Bijzondere Veiligheid (AIBV) - zie verder.

2.1.2 Het PCB is de grootste gevangenis van Vlaanderen, het werd in gebruik genomen in 1991 en wijkt inzake structuur sterk af van de klassieke Ducpétiaux-sterstructuur van vele gevangenissen met een centraal gedeelte waarop verschillende vleugels bijeenkomen. De Brugse gevangenis is gebouwd in de vorm van een kruis met daarop kamvormige armen, die het mogelijk moest maken te werken met kleine leefgroepen van gedetineerden. Deze decentrale structuur noodzaakt evenwel beduidend meer penitentiair personeel.

Centraal gelegen zijn de gemeenschappelijke ruimtes zoals de administratie, de keuken en het personeelsrestaurant, het bezoekerscomplex, de centrale controlekamer, de sportzaal, een polyvalente ontspanningszaal en lokalen voor de erediensten. Er is ook een - weliswaar nooit voor die functie gebruikt - zwembad.

2.2 Opmerkelijke gebeurtenissen / belangrijkste veranderingen binnen de inrichting

2.2.1 De voornaamste ingreep betrof de beslissing van het Directoraat-generaal Penitentiaire Instellingen in oktober 2019 om de **Afdeling Individuele Bijzondere Veiligheid (AIBV)** met haar 10 individuele cellen te sluiten. De in de AIBV opgesloten gedetineerden zijn in de loop van het najaar overgebracht naar andere gevangenissen in het land, en de afdeling werd uiteindelijk volledig gesloten in het diepe najaar. De beslissing van het Directoraat-generaal kwam er na een zeer kritisch rapport van de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen (CTRG). Die had ter plaatse vastgesteld dat de gedetineerden er o.m. gedurende meerdere dagen permanent opgesloten waren als gevolg van een personeelsactie na een bijzonder gewelddadig incident. Voor een uitgebreider bespreking kan verwezen worden naar het door de Centrale Raad van de CTRG goedgekeurde rapport *Bezoek ad hoc aan de Afdeling Individuele Bijzondere Veiligheid / AIBV van de gevangenis van Brugge - Juli/Augustus 2019*.

De Commissie heeft geen zicht op de wijze waarop met deze uit de AIBV afkomstige gedetineerden omgegaan wordt in hun nieuwe verblijfplaats, al stelt zij zich hier toch wel vragen bij. Zij vraagt zich ook af in welke mate gevolg gegeven is aan de aanbevelingen die de CTRG in haar eindrapport geformuleerd heeft ten aanzien van het personeel van de AIBV.

2.2.2 Vanaf 1 oktober 2018 hernamen geleidelijk de activiteiten van de gedetineerden in de Brugse gevangenis, nadat deze gedurende meer dan twee jaar stilgelegen hadden, een wel zeer lange verlenging van het zogenaamde 'zomerregime'. Het stilvallen van de activiteiten was een rechtstreeks gevolg van de weigering van de vakbonden om activiteiten te laten plaatsvinden of te laten hervatten zolang de minimale personeelsbezetting van 516 VTE's niet gehaald werd. De activiteiten konden slechts gradueel hervat worden, scholen bijvoorbeeld die opleidingen organiseren binnen de gevangenis hebben na de beslissing tot hervatting meerdere maanden nodig om die opleidingen daadwerkelijk te laten heropstarten.

2.2.3 Positief was daarentegen de plaatsing en het in gebruik nemen in alle afdelingen van telefoons in de individuele cellen én de invoering van beduidend goedkopere telefoontarieven in het voorjaar van 2019.

2.3 De penitentiaire inrichting in cijfers

2.3.1 Gevangenisbevolking (maand per maand)

De Commissie van Toezicht beschikt niet over de door de CTRG gevraagde gedetailleerde gegevens en verwijst hiervoor naar de gevangenisdirectie of het hoofdbestuur.

In 2019 bedroeg de gemiddelde bezetting 710,6 personen (tgo. capaciteit: 592 personen). De grootste overbevolking, met matrassen op de grond, situeerde zich bij Mannen 2. Bij de Vrouwen was er geen overbevolking. De Commissie kon geen gedetailleerdere cijfers van de gemiddelde (over)bezetting per afdeling bekomen.

De bezettingscijfers variëren overigens van dag tot dag. Ook de Brugse gevangenis kampte voortdurend met overbevolking en moest zeer geregeld grondslapers huisvesten.

2.3.2 Aantal personeelsleden (maand per maand)

De Commissie van Toezicht beschikt niet over de gevraagde gegevens, die voortdurend evolueren, en verwijst hiervoor naar de gevangenisdirectie of het hoofdbestuur.

3 Het toezicht

3.1 Voortbouwend op de traditie van de voorgaande jaren heeft de Commissie haar werking ook in 2019 vooral toegespitst op de behandeling van de individuele klachten en vragen van gedetineerden en op de bemiddelende rol die zij daarbij kon spelen. In een grote instelling als die van Brugge is dat op zich al een hele uitdaging.

Omdat de individuele klachten lang niet altijd een representatief beeld geven van wat bij de gedetineerdenpopulatie leeft, besliste de Commissie in de loop van het jaar om in de mate van het mogelijke de vergadering van de Overlegorganen bij te wonen. Dit moet de Commissie ontegenzeggelijk een beter en genuanceerder beeld opleveren van de levensomstandigheden in de gevangenis, en dit moet haar toelaten om in een volgende fase zelf meer en beter prioriteiten te stellen bij het bepalen van de aspecten die zij systematischer wenst op te volgen.

De Commissie blijft intussen groot belang hechten aan de opvolging van de individuele klachten die haar bereiken en aan de bemiddelende rol die zij daarbij vaak kan spelen.

De Commissie heeft tot nu toe geen formele aanbevelingen gericht tot de directie. Wel kaart zij in haar maandelijks overleg met het instellingshoofd, en ook tussendoor, voortdurend problemen en punten van zorg aan bij de directie. We kunnen hier dus geen overzicht van formele aanbevelingen voorleggen, maar bevestigen wel onze intense samenspraak met de directie het hele jaar door.

3.2 Hieronder volgt een overzicht van de punten die de Commissie, zonder enige aanspraak te willen maken op volledigheid, opvielen. Deze opsomming wordt beperkt tot klachten die haar meermaals bereikten. We hanteren hierbij de door de CTRG aangeboden opdeling van aandachtspunten.

3.2.1 Penitentiaire bevolking

- We wijzen op de **overbevolking** van het PCB, niet als uitzondering op de regel, maar veeleer als de regel zelf. Dit betekent dat cellen door meer gedetineerden bevolkt worden dan waarvoor ze bedoeld zijn, al zijn de cellen sowieso al minimaal van oppervlakte. Het betekent ook systematisch dat gedetineerden op de grond moeten slapen. Maar de overbevolking kan bijvoorbeeld ook betekenen dat niet-rokers tegen hun zin een cel moeten delen met rokers.

3.2.2 Detentieomstandigheden

- Hoewel het PCB pas van 1991 dateert, heeft het af te rekenen met grote problemen inzake infrastructuur en inrichting: defecte riolering - defecte wasmachines - kapotte poorten - watertanks die vervangen moeten worden - problemen met de douches waardoor in bepaalde secties de gedetineerden een poos geen warme douche konden nemen, en op Sectie 38 slechts twee douches nog in gebruik voor 40 gedetineerden - ...
- Het grootste probleem vormde de **gevangeniskeuken**, waar de meeste toestellen niet meer gebruikt kunnen worden. Het gevolg hiervan was - en is dat bij de afsluiting van dit Jaarverslag nog steeds - dat alle warme maaltijden van de gedetineerden van buitenaf kant en klaar aangeleverd moeten worden, wat dan weer tot nieuwe klachten leidde: te kleine porties, onvoldoende afwisseling van het aanbod,... De Commissie ervaarde in dit zwaar tekortschieten van een essentiële functie van de gevangeniswerking een voorname bron van frustratie bij de gedetineerden. Zij had weet van de plannen van de Regie der Gebouwen om de gevangeniskeuken volledig te vernieuwen, maar moest vaststellen dat de uitvoering op zich liet wachten. Zij heeft daarom in het najaar van 2019 een brief gericht aan zowel de verantwoordelijke Regie der Gebouwen als de federale minister bevoegd voor de Regie om aan te dringen op dringende actie en een voorstel van planning en timing voor de remediëring van zowel het keukenprobleem als het douche probleem.
- De **verouderde accommodatie** (in een complex dat nochtans minder dan dertig jaar oud is) uit zich ook op minder spectaculair vlak. Wat te denken bijvoorbeeld over het verbod op ventilatoren op cel tijdens bloedhete zomerdagen omdat de elektrische leidingen het verbruik van meerdere toestellen tegelijk niet aankunnen?
- De **vele klachten over de voeding** hebben ook te maken met andere redenen, onvoldoende aanbod van halalvoeding of bepaalde diëten bijvoorbeeld. De Commissie stelde al in haar vorig Jaarverslag vragen bij de afwezigheid van een dieetkundige in de Brugse gevangenis (waar overigens ook een Medische boeg deel van uitmaakt). Er is ook een terugkerende vraag naar meer groenten en fruit en naar gezonde voeding.
- Maar evengoed klagen de gedetineerden over het vele **brood** dat dagelijks weggegooid wordt.
- De Commissie ontving meerdere klachten over de **hoge kostprijs van het kantine-aanbod**. Dit was ook een veelbesproken klacht in de Overlegorganen. Dat heeft grotendeels te maken met het zeer beperkte aanbod van goedkopere huismerken van grootwarenhuizen of discounters op de kantenlijsten, waardoor aankopen bij de gevangenskantine beduidend duurder uitvallen dan in de supermarkt. Het is de Commissie bekend dat de gevangenisadministratie dit euvel probeert te verhelpen, maar dat lukt blijkbaar niet zo makkelijk. Gedetineerden die kunnen vergelijken vragen zich af waarom andere gevangenis en er beter in slagen om producten van huismerken in hun kantine-aanbod op te nemen. Nog in verband met de kantenlijsten: om veiligheidsredenen zijn alle producten geschraapt die verpakt zijn in glazen of metalen borden of blikken. Dit vermindert het aanbod wel heel sterk! Het is een voorbeeld te meer van de extreme bekommernis om veiligheidsaspecten waar het leven in de Brugse gevangenis van doordrenkt is en die verregaande gevolgen heeft voor het dagelijkse leven van de gedetineerden.

- Er werd geklaagd over grote vertraging bij de levering (al wordt het geld wel al snel van de rekening afgehaald), de dure kostprijs en soms ook het beperkte aanbod van de **elektro-kantine**.
- We noteerden klachten over trage en onbevredigende afwikkeling van **schadevergoedingdossiers** en over versleten kledij.
- De **sociale kas** wordt gespijsd met een percentage van de opbrengst van de kantine-aankopen en is bedoeld om gedetineerden die echt geen middelen hebben toch een minimum te kunnen aanbieden, bijvoorbeeld de mogelijkheid voor enkele telefoongesprekken. De Commissie meent te weten dat diezelfde sociale kas evengoed gebruikt wordt voor aankopen die noodzakelijk zijn voor het organiseren van socioculturele en sportactiviteiten. Als dit klopt, dan zijn het dus de gedetineerden zelf die met hun in de gevangenis zuur verdiende centen moeten betalen voor essentiële gevangenisinfrastructuur. De commissie heeft hier in haar *Jaarverslag 2017-2018* reeds vragen bij gesteld, en zij herhaalt die. Zij dringt aan op totale transparantie over inkomsten en uitgaven van de sociale kas.

3.2.3 Contacten met de buitenwereld en familiale band

- Er waren veel klachten over de zeer dure **telefoontarieven**. Die waren het gevolg van een langdurig telefoniecontract met een bedrijf. Het eindelijk aflopen van dit contract moet een grote verbetering op dit vlak betekenen. Verliezen we daarbij niet uit het oog dat heel wat gedetineerden uit andere, soms verafgelegen landen afkomstig zijn, waardoor de telefoniekost zelfs bij een betere provider nog duur zou uitvallen.
- Klachten over de verstoring van **ongestoord bezoek** en de slechte staat en ondermaatse inrichting van de lokalen voor ongestoord bezoek. Enkele van deze lokalen waren bovendien wegens verfraaiingswerken buiten gebruik, waardoor het bezoekregime teruggedraaid werd.

3.2.4 Regime en activiteiten

- De klachten over de **Overlegorganen** binnen de Brugse gevangenis namen toe. Gedetineerden raken gefrustreerd over het magere resultaat dat hun vergaderen oplevert. Dezelfde punten dienen telkens opnieuw geagendeerd en besproken omdat de vorige bespreking weinig of niets opgeleverd heeft. De Commissie stelt zich daarbij de vraag of het gevoel van onvrede niet mee gestimuleerd wordt door onvoldoende terugkoppeling. Wanneer een voorstel van de gedetineerden onderzocht wordt maar uiteindelijk niet haalbaar geacht wordt en die conclusie wordt niet teruggekoppeld naar de vraagstellers, dan houden dezen de indruk over dat er niets met hun voorstel gedaan is. En dat voedt het gevoel dat het Overlegorgaan geen nut heeft. De Commissie raadt de directie aan grondig na te denken over maatregelen ter optimalisering van de werking van de Overlegorganen, om te vermijden dat deze Overlegorganen draagvlak binnen de gedetineerdenpopulatie verliezen en zo een stille dood sterven. Ook duidelijker afspraken over agenda-opmaak, planning van de vergaderingen en verslaggeving zijn nodig. De Commissie werd soms pas heel laat op de hoogte gesteld van een geplande vergadering, zij dringt erop aan om steeds vroegtijdig op de hoogte gebracht te worden van de geplande vergaderingen, zodat zij tijdig

leden kan mobiliseren om ze bij te wonen. En de verslaggeving in handen geven van een betrokken partij (bijv. een gedetineerde) lijkt niet de beste garantie voor de objectiviteit ervan...

- We noteerden heel wat klachten over **onvoldoende werk** en lange wachttijden om aan werk te raken binnen de gevangenis. Hoe dan ook vormt het gebrek aan voldoende werk binnen de gevangenis een der voornaamste bronnen van frustratie en problemen binnen de gevangenis. De Commissie maakt zich daarom zorgen over al wat de werkgelegenheid nog verder in het gedrang kan brengen, van stakingen die de continuïteit van de ateliers in het gedrang brengen en dus externe opdrachtgevers afschrikken, tot de ons gesignaleerde dalende bereidheid van personeelsleden om nog in een atelier tewerkgesteld te worden.
- Een vermijdbaar pijnpunt is het gebrek aan **transparantie inzake de wachtlijsten voor werk** en de factoren die daar een invloed op kunnen hebben.
- De Commissie wil ook wijzen op de relatief grote verschillen tussen het **uurloon** dat uitbetaald wordt voor tewerkstelling in een atelier vs. tewerkstelling voor huishoudtaken.

3.2.5 Gezondheidszorg

- We verwijzen naar de uitgebreide passage (pp. 4-7) over de medische zorg in het *Jaarverslag 2017-2018* van de Commissie van Toezicht Brugge-Ruiselede.
- De Commissie stelde vast dat de familie veelal niet ingelicht wordt wanneer een **gedetineerde overgebracht wordt naar een ziekenhuis**. Enkel in levensbedreigende omstandigheden wordt afgeweken van die regel, die toegepast blijkt te worden om veiligheidsredenen.

3.2.6 Orde en veiligheid

- De gedetineerde ontvangt bij zijn aankomst in het PCB geen exemplaar van het **Huishoudelijk Reglement**, er wordt hem/haar wel gewezen op het bestaan van zo'n Reglement en meegedeeld dat hij er inzage van kan nemen wanneer hij dat wenst. Daartoe is in elke sectie een exemplaar van het Reglement aanwezig en beschikbaar. De Commissie vermoedt dat deze procedure ertoe leidt dat heel wat gedetineerden onvoldoende of niet correct op de hoogte zijn van de geldende regels. Bovendien is een Nederlandstalig Huishoudelijk Reglement weinig toegankelijk voor de vele anderstalige gedetineerden in de Brugse gevangenis. En door de omslachtige procedure voor de goedkeuring en aanpassing van een Huishoudelijk Reglement raakt zo'n Reglement al snel verouderd en gelden er in de gevangenis de facto regels die nog niet in een Huishoudelijk Reglement opgenomen konden worden.

3.2.7 Incidenten

- De Commissie ontving zeer geregeld klachten over onterechte **tuchtsancties** en kon daar tot nu toe weinig mee aanvangen. Het in werking treden van de Klachtencommissie op

1 oktober 2020 moet op dit punt een belangrijke stap vooruit worden. De Commissie pleit in dit verband - preventief - voor duidelijke regels in verband met het bewaren en kunnen bekijken en voor de Klachtencommissie gebruiken van de beeldopnames die voortdurend gemaakt worden in de gevangenis. De Klachtencommissie moet maximaal gebruik kunnen maken van deze opnames. Een te zware beklemtoning van de privacy-rechten van het bewakingspersoneel zou bijvoorbeeld de bruikbaarheid van deze opnames, en dus van een slagkrachtige werking van de Klachtencommissie, zwaar hypothekeren.

- Het spreekt voor zich dat de talrijke en soms langdurige **vakbondsacties** zeer verregaande en soms onaanvaardbare gevolgen hebben voor de gedetineerden. De Commissie wil niets afdoen aan het stakingsrecht van het personeel, maar zij moet tegelijk vaststellen dat de gevolgen van de harde syndicale houding in de Brugse gevangenis zwaar en soms zelfs catastrofaal zijn voor de gedetineerden.

De gevolgen zijn trouwens niet alleen ingrijpend voor de gedetineerden, maar evengoed voor hun familie, wanneer die soms van ver op bezoek komt en dan te horen krijgt dat er geen bezoek mogelijk is.

3.2.8 Detentieplan

- Tijdelijke transfers, bijvoorbeeld om elders voor de rechtbank te verschijnen, kunnen verregaande en voor de gedetineerde onvoorziene gevolgen hebben. Een vermijdbaar pijnpunt daarbij is het **gebrek aan transparantie inzake de wachtlijsten voor werk** en de wijze waarop bijv. tuchtstraffen of andere factoren de plaats van een gedetineerde op deze wachtlijsten nadelig kan beïnvloeden. Gedetineerden schrikken bijvoorbeeld wanneer zij merken dat zij door een langere transfer om voor de rechtbank te verschijnen hun werk en zelfs hun cel kwijtspelen.

3.2.9 Personeel

- De Commissie ontvangt heel wat klachten over personeel dat discrimineert, zich **racistisch** gedraagt of opmerkingen maakt die als racistisch bestempeld kunnen worden. In welke mate dit perceptie dan wel feit is kan de Commissie onmogelijk ernstig nagaan. De vele klachten illustreren wel heel duidelijk de nood aan vorming en voortdurende begeleiding van het bewakingspersoneel op dit vlak. Inzake racisme en discriminatie moet voor alle personeel een nultolerantie gelden, de instelling kan zich niet de minste toegeeflijkheid op dit vlak veroorloven. En laat dit asjeblief al beginnen bij - en we beseffen dat de Brugse directie op dit punt volledig buiten spel staat - de selectie van nieuw personeel.

3.2.10 Garanties

- Nogal wat klachten of commentaren gaan over de **rapportbriefjes**, dat zijn de blaadjes waarop de gedetineerden hun vragen of opmerkingen aan de directie noteren of waarmee ze een gesprek met de directie vragen. Rapportbriefjes raken verloren, of ze worden niet beantwoord, of het is onduidelijk wat er verder mee gebeurt. Rapportbriefjes kunnen een vlotte communicatie met de directie garanderen, maar een gebrek aan registratiesysteem en systematische opvolging ervan kan de communicatie evengoed in de

weg staan - met als verliezende partij altijd de gedetineerde. De Commissie fronste in dit verband de wenkbrauwen bij klachten over het verregaande gebrek aan discretie waarmee sommige personeelsleden zouden omgaan met rapportbriefjes: ze luidop voorlezen, ze soms verfrommelen en weggooien omdat ze onvolledig ingevuld zijn,...

3.2.11 Werk/rol van een Commissie van Toezicht

- Zoals reeds hoger aangegeven staat of valt de werking van de Commissie met de totale **discretie** waarin **haar communicatie met de gedetineerden** kan verlopen. De Commissie vermoedt dat er gedetineerden zijn die zich niet met hun klachten tot de Commissie durven te wenden omdat zij vrezen dat de discretie daarbij niet gegarandeerd is, bijvoorbeeld omdat zij vrezen of vermoeden dat hun klachten ingekeken worden door gevangenispersoneel of omdat zij door de plaatsing van de postbussen voor de Commissie hun klachten niet onopgemerkt in de brievenbus kunnen deponeren. Bewijzen dat personeel indiscreet zou omspringen met klachtbrieven van gedetineerden kon zij niet vinden, maar zij vangt soms wel geruchten in die zin op. Het feit alleen al dat dergelijke geruchten de ronde doen is een kwalijke zaak, want ze kunnen gedetineerden de zin ontnemen om met de Commissie in contact te treden. Hoe dan ook moet het personeel doordrongen zijn van het essentiële belang dat aan de discretieplicht gehecht moet worden, niet alleen wat de klachtbrieven betreft trouwens.
- De samenspraak en samenwerking tussen de Commissie en het **instellingshoofd** verloopt vlot en mag als heel positief bestempeld worden. De Commissie wil de directie hier oprecht voor danken.
- De toegang voor Commissieleden tot het softwarepakket **Sidis Suite** is heel beperkt en zeer omslachtig, in die mate dat zij er weinig of geen gebruik van (kunnen) maken. Op die manier wordt het voor de Commissie van Toezicht wettelijk gegarandeerde recht van inzage van "alle op de gevangenis betrekking hebbende boeken en bescheiden" (art. 27 §1 van de wet) verregaand uitgehold.

4 Advies en informatie voor de CTRG

4.1 De Brugse Commissie van Toezicht heeft in 2019 **geen adviezen of informatie naar de CTRG gestuurd**. Dat werd onder de vroegere CTRG ook niet verwacht, de Toezichtsraad was ook heel weinig zichtbaar en vertoonde niet de ambitie om namens de verschillende Commissies van Toezicht tussen te komen bij het beleid en het hoofdbestuur van de penitentiaire inrichtingen. De Commissie verwelkomt het hoger ambitieniveau van de nieuwe CTRG in dit verband en wil er graag aan meewerken.

4.2 De Brugse Commissie heeft er, om zowel principiële als praktische redenen, voor geopteerd om te allen tijde **twee maandcommissarissen** tegelijk aan het werk te hebben. Zij dringt aan op een aanpassing van het vergoedingssysteem zodat beide maandcommissarissen de door de wet voorziene **vergoeding** (inclusief verplaatsingskosten) toegekend krijgen.

4.3 De Commissie is sterk vragende partij voor de ontwikkeling van een digitaal platform waarop alle leden van eenzelfde Commissie te allen tijde alle informatie met elkaar kunnen delen en waarop zij sommige informatie ook kunnen delen met de andere Commissies en met de CTRG. Zij hoopt dat de CTRG zijn ambities op dit vlak zo spoedig mogelijk zal kunnen waarmaken.

4.4 De Commissie is vragende partij voor vergelijkend materiaal van alle gevangenen over bepaalde aspecten van het leven in de gevangenis. Vaak weet ze niet of haar bevindingen typisch zijn voor de Brugse gevangenis, dan wel ook in andere gevangenen vastgesteld worden. Zij hoopt dat het in 2020 mogelijk zal blijken om, in samenspraak tussen alle Belgische (of toch minstens Vlaamse) Commissies van Toezicht en met medewerking van de CTRG, afspraken hierover te maken en de prioritaire onderwerpen vast te leggen. Bij wijze van eerste worp: onderzoek naar de samenstelling van kantinelijsten en -prijzen, gebruik van de sociale kas,...

4.5 De Commissie wijst op de noodzaak van een degelijk en door alle Commissies van Toezicht gehanteerd registratiesysteem voor de klachten van gedetineerden. Een classificatiesysteem m.b.t. de materies of onderwerpen waar de klachten over gaan zal daar een belangrijk onderdeel van uitmaken. De door de vorige CTRG gehanteerde classificatie was een eerste verdienstelijke aanzet, maar bleek onvolledig en niet steeds eenduidig toepasbaar. De Commissie vraagt dat de CTRG bij voorrang en in nauwe samenspraak met alle Commissies van Toezicht werk maakt van een betrouwbaar en administratief makkelijk te hanteren registratie- en classificatiesysteem en de implementatie ervan door alle Commissies.

4.6 De Commissie verwelkomt elke ondersteuning van de CTRG. Maar de Commissie is wel beducht voor teveel en te strakke **administratie en rapportering**, en dringt er bij de CTRG op aan om haar verwachtingen en normen op dat vlak realistisch en bescheiden te houden, zeker ook zolang de geboden administratieve ondersteuning minimaal blijft.

5 Conclusie(s)

Het Penitentiair Complex Brugge is een grote en complexe organisatie met zware problematieken en vaak meer problemen dan aanvaardbare en haalbare oplossingen. Alleen al de vinger aan de pols houden bij zo'n instelling en opvolgen wat haar in dat verband signaleerd wordt blijft op zich al een uitdaging van formaat voor de vrijwilligers van de Commissie van Toezicht. Daar komt in 2020 nog de voorbereiding en het operationeel maken van een Klachtencommissie bij, en het voornemen van de Commissie om in 2020 bijzondere aandacht te besteden aan de strafcellen.

De Commissie van Toezicht hoedt zich daarom voor te verregaande ambities voor het nieuwe jaar. Maar zij zal zich, binnen de enge grenzen van haar mogelijkheden, gedreven en enthousiast blijven inzetten voor, zoals de wet haar opdraagt, een correcte bejegening van de gedetineerden in de Brugse gevangenis.